

יצחק באַשעוויס זינגער – אַ קורצע ביאָגראַפֿיע

Isaac Bashevis Singer – en kort biografi

Bokförläggaren Jenny Grobgeld Tenenbaum har både mod och god smak. Hon har valt att ge ut fyra Singertitlar, varav en hittills outgiven på svenska.

Det är i år 26 år sedan Isaac Bashevis Singer gick bort och hans böcker på svenska har länge bara varit tillgängliga antikvariskt så det är ett välkommet initiativ.

Om Bashevis Singer var en älskad författare hos oss var han inte alls okontroversiell i sitt hemland USA, i synnerhet inte bland de amerikanska judarna. De fromma ansåg att han var omoralisk i sitt ständiga skildrande av sex, blind passion, otrohet och skilsmässor, medan mer moderna och assimilerade judar tyckte att han var för traditionell och i deras ögon alltför "judisk". Singer beskriver ju ofta sedvänjor och vidskepelse, både från folklor och religion, med en demonologi fylld av skilda typer av andeväsen, djävlar av olika rang eller väsen som styr människan.

Dubbla födelsedagar

Om dagen för Isaac Singers död råder det inga tvivel men det gäller inte hans födelsedatum. Förmodligen kom den senare så kände författaren och nobelpristagaren till världen den 21 november 1902 i Leoncin, en liten by inte långt från Warszawa. Förmodligen, eftersom vissa källor även uppger den 14 juli 1904 och Singer alltid koketterade med att inte ge något svar på frågan. Enligt honom själv, vilket också framgår av hans minnen, stöds det senare datumet. För, då den lille Isaac frågade sin mamma om när han har sin födelsedag, svarade hon: "Idag", vilket var just den 14 juli. En förklaring till de dubbla födelsedagarna kan vara att han som ung, av fruktan för att kallas in i militärtjänst, gjort sig två år yngre, ett vanligt förfarande på den tiden.

Att han föddes i Leoncin är dock helt säkert, eftersom hans far tjänstgjorde som chassidisk rabbin där. Hans mamma Batsheba, född Silberman, hade också en rabbin till far, men han var en *misnaged*, d.v.s motståndare till chassidismen. Han tjänstgjorde i Biłgoraj.

Itzik Hersch Singer föddes i den ryska delen av det som i dag är Polen. 1907 flyttade familjen till Radzymin, där fadern tillträdde en tjänst som ledare för jeshivan där. Vid den tiden var 40 % av befolkningen i Radzymin judar. Ett år senare flyttade familjen till Warszawa sedan jeshivan brunnit ner och de bosatte sig på Krochmalnagatan. I många av sina verk återvänder författaren till sin barndom och beskriver livet på denna mycket judiska gata. I en intervju om sina litterära rötter sa Singer: "Jag återvänder till Krochmalna i det jag skriver om. Jag minns minsta lilla vrå och alla människorna. Jag menar att precis som vissa människor grips av guldfeber efter det som Gud skapat för miljarder år sedan, så gräver jag upp mitt guld på den gatan".

Eftersom pappan Pinkas Mendel Singer inte behärskade ryska väl nog för att få en av staten godkänd rabbintjänst i Warszawa kunde han endast utföra rabbinsysslan informellt. Familjen var synnerligen religiös och alla tre söner gick i cheder och jeshiva. Den yngste sonen Moishe blev chassid medan den äldste, Israel Joshua, och den ett år yngre Isaac, båda valde den litterära banan. Fast det var Ester, den äldsta i syskonskaran, som blev den första att skapa i skrift. Hon

blev senare känd i författarvärlden som Ester Kreitman.

Shtetl och huvudstaden

På grund av krigshändelserna 1917 delades familjen Singer så, att Isaac, den yngre Moishe och modern begav sig till hennes födelsestad Biłgoraj. Denna stad, belägen i sydöstra Polen, var en typisk shtetl, där Bashevis morbröder verkade som rabbiner, tjänster som de ärvt från sin far. När hans far fyra år senare blev rabbin i Dzików Stary 50 kilometer från Biłgoraj, bestämde sig Isaac Bashevis för att följa i hans fotspår och gick in i Rabbinseminariet Tahkemoni i Warszawa. Han tröttnade dock snart och återvände till Biłgoraj, som tillsammans med Krochmalnagatan i huvudstaden blev källan till hans litterära skapande, där han skildrar den polska judenheten.

3 000 av Biłgorajs befolkning på 10 000 invånare var judar. De levde i en värld, som ännu inte nåtts av civilisationen i form av elektricitet, avloppssystem eller tidningar. Här mötte man judar som var traditionellt klädda och som gick till bön tre gånger om dagen. I sina minnen från denna tid skrev Bashevis efter många år: "Jag hade möjlighet att se det förgångna som det var. Det tycktes mig som om jag flyttats tillbaka i tiden. Jag levde i den judiska historien".

Sedan han avbrutit sina studier i Warszawa försökte han att försörja sig som lärare i hebreiska, men eftersom han inte kunde livnära sig på detta bodde han hemma hos föräldrarna, där det inte var tillåtet att läsa världsliga böcker. Så för att kunna läsa Spinoza, Tolstoj eller Maupassant i jiddisch-översättningar brukade han ta sin tillflykt uppe i ett träd. Hans bror Israel Joshua kunde emellertid befria honom från denna situation som hämmade hans utveckling genom att skaffa honom ett arbete som korrekturläsare i Warszawa-tidskriften "Literarische Bleter", för vilken han själv var redaktör.

Under de följande tio åren arbetade Bashevis som korrekturläsare och försörjde sig också som överättare av tysk litteratur till jiddisch som kriminalromaner eller verk av Thomas Mann, Knut Hamsun eller Erich Maria Remarque. Det var en svår tid för honom och han övervägde till och med att ta sitt liv. Trots de materiella svårigheterna kallade han ändå Warszawa för "sina drömmars och förhoppningars stad". Vid denna tid sällskapade han med den unga Runia Pontsch, som födde honom sonen Israel. Förbindelsen legaliserades aldrig. Det är kanske svårt att tro, men denne känslige författare menade själv att "han inte hade någon föräldrainsinkt".

Debuten

Bashevis Singer debuterade först 1925 med en kort berättelse i Literarische Bleters spalter. Han hade vunnit en litterär tävling och skrev under pseudonymen Ce (Tse). Hans första roman "Satan i Goraj" berättar om hur en djävul besätter en judisk församling i en liten judisk småstad. Denna publicerades 1935 som följetong i den litterära tidskriften "Globus". Initiativet till denna publikation var författaren själv och hans vän, poeten Aaron Zeitlin.

F.f.

Staffan Böös